

Een andere bevrijding

Giacomo Verri

Uit het Italiaans vertaald
door Lilian Lotichius

Uitgeverij IJzer
Utrecht

Giave, 1992

En zo gingen ze erheen voor het avondeten. Hij stopte voor de kerk, na afloop van de dienst, Donata stapte in en hij reed naar de school waar het stembureau was ingericht. Ze parkeerden onder een groot reclamebord met het opschrift WIJ MODELLEREN JOUW HOOFD en op de foto het haar van een man, stijf van de gel, dat de vorm van een golf aannam. Daarnaast een ander figuur die een schaar en een krultang vasthoudt.

Claudio Benedetti vroeg haar even te wachten. Heb je het begrepen? We stemmen alleen op de partij. Alleen dat, zonder voorkeur.

De man knikte.

Kunnen we gaan?

Claudio keek nog een keer naar het reclamebord dat wegzonk in de donkerblauwe, bijna zwarte, achtergrond van de avond. Het was koud.

Het is de eerste keer dat ik in de winter ga stemmen, zei hij.

We doen het gewoon en dan hebben we dat ook weer gehad, besloot zijn vrouw.

Ze kwamen bij het zebrapad aan hun kant van de straat. Claudio zei dat hij de papieren in de auto had laten liggen en ging terug.

Zij liep door. Een auto die uit het centrum kwam, raakte haar, waardoor ze de lucht in vloog als een grote zwarte, maar vederlichte deken. Mensen draaiden zich om terwijl de bestuurder een eindje verderop langs de kant parkeerde.

Claudio had de klap niet eens gehoord. Vanuit de verte had hij dat ding de lucht in zien gaan en daarna weer geluidloos zien terugvallen. Hij rende erheen, hurkte en tastte de rug van zijn vrouw af, het zachte gedeelte van haar nek, drukte zijn lippen op haar voorhoofd en snuffelde in haar koude haar dat rook naar schaduw. Jezus, zei hij, gaat het?

Ze hield haar nek stijf en zei niets.

In godsnaam, zeg iets. Hij onderdrukte de impuls om haar door elkaar te schudden en keek om zich heen. Toen hij zijn hand terugtrok, zat deze onder de zwarte slijmerige draden en asfalt.

Hij vouwde de jas op en schoof haar onder het hoofd van Donata die nu zwakjes kreunde.

Wie was het? vroeg hij. Toen schreeuwde hij: Wie was het?

Hij keek naar zijn vrouw. Hoor je me? Heb je iets gebroken? Hij streelde haar wang en zei toen nog, Jezus, we gingen stemmen.

De man liep op de wirwar van mensen af, tikte er een paar op de rug en betuigde zijn spijt. Werkelijk... ik zag haar niet. Ze dook op uit het niets, ik zweer het bij God. Het spijt me.

Claudio keek hem even aan, haalde zijn neus op, greep hem bij de enkel, Je bent een klootzak, maar schudde toen zijn hoofd en begon weer tegen zijn vrouw te praten.

De Carabinieri arriveerden, onderzochten de toedracht, inspecteerden de papieren, totdat ze de loeiende sirene van de ambulance aan het einde van de straat signaleerden.

Claudio stapte in de auto en aangekomen bij de eerste hulp merkte hij dat zijn jas en broek onder het bloed zaten.

Ze brachten haar naar een zaal en hij bleef staan om bij te komen.

Toen hij haar weer mocht zien, lag ze in een bed met zilverkleurige spijlen, haar witte haar platgedrukt tegen een dik kussen dat leek op een grote onrijpe vrucht. De zoom van het laken was in blauw bedrukt met de naam van het ziekenhuis die verbleekt was en Donata had haar ogen gesloten, haar adem was zwak maar kalm. Ze hadden haar gezicht gewassen en nu leken de snijwonden en kneuzingen meer in het oog te springen maar schoner. Ze sliep. Een infuus kwam uit haar zachte naakte arm.

Hij pakte haar hand en bleef enkele minuten naar haar kijken totdat de verpleegkundige, een vriendelijke vrouw met gezwollen ogen, naar hem toekwam en zei dat ze haar een paar dagen zouden houden om te onderzoeken of alles in orde was. Ze adviseerde hem naar huis te gaan om uit te rusten en de volgende ochtend terug te komen.

Ik zou met haar willen praten, groet haar.

Ze slaapt nu, zei de vrouw.

Dat zie ik, maar...

Ze heeft kalmerende middelen gekregen. Ze zal niet wakker worden voor morgenochtend.

Claudio streelde nog een keer haar hand waarop de gezwollen aderen

op een later moment leken aangebracht, kuste haar wang en ging weg.

In de kamer die naar jodium rook, verkeerde zij in een diepe slaap, rond de dageraad opende ze haar ogen, gewekt door een dikke dame met opgestoken haar die binnen was gekomen om de vloer te dweilen, en deed ze meteen weer dicht. Zij sliep nog een paar uur en bij het ontwaken, ontdekte ze Claudio die op een stoel naast het bed zat.

Hoe voel je je?

Donata schudde haar hoofd en sprak zwakjes. Ik had liever een hotel met ontbijt op bed gehad.

Geen grappen. Het was verschrikkelijk.

Ja.

Heb je pijn?

Overal.

Aan je rug? Aan je hoofd?

Aan mijn botten. Ik heb pijn als ik me beweeg, ik heb zelfs pijn bij het ademen. Het zal wel even duren voordat ik weer op de been ben.

Dat betekent dat je je rustig gaat houden.

En de kinderen?

Die ga ik ophalen. Ik maak een lunchhapje voor ze klaar. Dat zal niet moeilijk zijn.

Ik weet het niet. En het avondeten?

Ik ben een uitstekende opa en een goede kok.

Je hebt nog nooit gekookt. Zeg tegen Stefania dat je bij haar komt, in elk geval met het avondeten.

Nee. Dat wil ik niet, sputterde hij tegen. Zij hebben hun werk, de kinderen. Een gast erbij zou een enorm probleem geven. Wij zijn het die hen moeten helpen. Echt, zei hij glimlachend, ik zal dat doen wat we samen deden. Het gaat om een paar dagen.

Om weken waarschijnlijk, corrigeerde ze hem.

Hij tuitte zijn lippen. Een paar weken dan.

Dank je.

Jesus, Donata, ga me niet bedanken. Hij hief een vinger op en liet deze dansen voor zijn hart, Ik zweer het je, als ik een geweer had gehad...

De volgende dag reed hij naar de supermarkt. Hij vulde zijn karretje met spaghetti en fusilli, tomatenpuree, gekookte ham en salami,

groentes in blik, koekjes, melk en kaas. Hij kocht ook nieuwe tandpasta. Toen hij terug was, snoof hij rond: hij wilde niet dat deze plek de geur zou krijgen van het huis van een oude dame die in het ziekenhuis is beland. Dus maakte hij het bed op, pakte de boodschappen uit en maakte de saus klaar terwijl hij het keukenraam op een kier liet staan. Zij had hem gezegd dat hij tegen de avond moest komen, dus lunchte hij alleen, keek naar het journaal en om half vijf ging hij weg om de kinderen van school op te halen.

Hoe gaat het met oma?

Veel beter. Hebben jullie haar nog opgezocht, gister?

Mama heeft ons erheen gebracht.

Voor de jongste maakte hij een kopje warme melk klaar en de oudste gaf hij een broodje met boter en aardbeienjam. Vervolgens wachtte hij tot zijn dochter hen kwam ophalen en ging naar het ziekenhuis.

Ik heb van je neus gedroomd, zei Donata.

Wat?

Van je neus. Als je hem na de oorlog had gebroken had je je waarschijnlijk laten opereren. Maar toen was het te vroeg.

Ja, gaf hij toe. Het is een oud verhaal.

Maar een verhaal met een betekenis.

Claudio keek door het raam, het lichtste gedeelte van zijn lichaam werd weerspiegeld terwijl de rest in het donker verdween.

Ik droomde dat ik je dwong om naar een arts te gaan, vervolgde ze. De arts betastte hem met beide handen op symmetrische wijze en zei dat het mogelijk was. We hadden de afspraak voor de operatie gemaakt, jij had het met je werk geregeld, maar op de geplande dag trok je je terug. Ik bleef aandringen en jij werd kwaad. Je wilde hem zo houden.

Het is maar een droom.

Maar hij zette mij aan het denken.

Claudio trok een wenkbrauw op.

Over jou en... over ons.

Vanwege een neus?

Ja. Ze spreidde haar vingers op het laken en lachte toen. Toen ik met je trouwde, vervolgde ze, was ik jong, ongerept. Dat weet je. Jij ook, maar...

Claudio wreef over zijn voorhoofd, sloot zijn ogen.

Jij werkte bij de fabriek, toen besloot je dat je dat je daar geen zin

meer in had en ben je voor jezelf begonnen, je hebt de werkplaats geopend en leek tevreden. Je vond het nuttiger om voorwerpen die mensen weggooien nieuw leven in te blazen, dan daar te blijven om onderdelen door je handen te zien komen van iets waarvan je niet eens wist wat het eindproduct was. Ik begreep je en heb je gesteund.

Maar?

Maar er was iets.

Hij knikte.

Iets wat niet helemaal klopte. Iets verwarrends. Af en toe was je weemoedig, in gedachten verzonken. Dat overkwam je ineens zonder dat daar een reden voor was. Terwijl we naar een film keken of na een etentje met vrienden of wanneer je een lamp verving, je was af en toe helemaal afwezig. Ook na de geboorte van Stefania. Toen heb ik op een dag de brieven ontdekt.

Hij keek haar intens aan, spreidde zijn armen maar bleef halverwege het gebaar steken.

Ik wist het, ja, zei ze.

Waarom heb je het me niet verteld?

Misschien wilde ik je niet verliezen, en daarbij was het een onmogelijke liefde. Je zou eronder hebben geleden. Ik hou veel van je. Ik heb altijd van je gehouden.

Claudio inhaleerde stroef en onregelmatig door zijn neus. Ik hou ook van jou.

Dat weet ik. Wij hebben ons best gedaan. Je bent een tedere echtgenoot, je bent een zorgzame vader geweest, en ik een goede echtgenote. Nu ben ik er slecht aan toe, maar je zult zien, ik zal herstellen. Weet je wat jij moet doen, je zou moeten proberen hem te bellen, met hem praten. Kijken hoe het hem is vergaan in zijn leven. Of ook hij gelukkig is geweest, of hij een gezin heeft ofzo.

Ik denk het niet...

Ik denk van wel. Het is de beste manier om je leven af te ronden. En bovendien, hij zal willen weten hoe het met je neus is afgelopen.

Zowaar, het nummer stond in het telefoonboek. Hij schreef het op en stopte het papiertje weg in zijn zak. Hij betaalde de koffie en het croissantje en stapte weer in de auto.

Het gezicht van Donata zag er niet al te best uit. Die nacht had ze

problemen met haar ademhaling gehad, ze had de verpleegkundige geroepen, en ze hadden haar zuurstof toegediend. Het ging toen beter, voegde ze eraan toe, ik lag er een tijdje aan, tot de ochtend, en toen de dokter kwam zei hij dat ik andere onderzoeken zou krijgen maar dat ik voor nu gerust kan zijn.

Claudio pakte haar hand. Je maakt me ongerust.

Ik ben hier. Vertel me liever eens, heb je hem gebeld?

Nee, maar... hij liet haar het papiertje zien, de cijfers in het handschrift van een oude man.

Zie je wel? Het is gemakkelijker dan je denkt.

Hij zal niet eens weten wie ik ben.

Je moet hem niet zeggen wie je bent. Zeg hem wie je was. Hij zal je herkennen. Zeg hem dat je nog steeds het Stuk bent.

Claudio lachte. Sinds vijftig jaar heeft niemand mij meer zo genoemd. Hij streek over zijn gezicht en boog zich voorover om door de lakens heen een been van Donata te strelen. Toen liet hij halverwege een boer, zijn ontbijt was nog niet verteerd.

Ze vroeg: Haal jij de kinderen op?

Ja.

Ok, wees een opa en daarna, als je klaar bent, wees een man. Niets tegen Stefania zeggen. Ze zou het niet begrijpen.

Nee. Franco zal het ook niet begrijpen. Ik begrijp het zelf niet eens.

Probeer het.

Is het wel juist om het te doen?

Donata bewoog langzaam haar nek, alsof ze hevige pijn had. Ik ben gelukkig geweest. Dat ben ik nog steeds, dankzij jou. Misschien kan je ook iets voor die man betekenen. Over een leven vertellen aan degene die dat niet met jou heeft meegemaakt, kan een mooie manier zijn om verder te komen.

Of het kan een ramp worden. Het kan het einde zijn.

Je zult je niet vervelen, meneer Benetti, zei zij schertsend. Ik ben er nog en jij zult er niet vandoor gaan. Je houdt veel van me. En wie weet is hij getrouwd of weduwnaar of alleen. Jullie zullen met elkaar praten, elkaar van alles vertellen. Dat is alles. Het zal zoiets zijn als je geheugen opfrissen, een oude vriend weer in je armen sluiten. Op onze leeftijd lijkt liefde zeer veel op genegenheid. Als jij het hebt geprobeerd en je probeert het nog een keer voor hem, of voor de herinnering die je aan

hem hebt, maak het hem dan duidelijk. Je doet er niemand kwaad mee.

Ze wachtte even terwijl ze haar witte haar betastte en het opzij probeerde vast te maken. Ik sta je toe, voegde ze er geamuseerd aan toe, om een beetje over mij te roddelen. Zonder te overdrijven.

Ze lachten een beetje. Maar hij zei Donata, het is niet goed om aan zoiets te beginnen.

Mijn god, Claudio, we zijn over de zeventig, we zijn al veertig jaar getrouwd. Ik vertrouw je.

Maar komt het niet in je op dat ik het misschien niet wil.

Je hebt zijn nummer opgezocht, merkte zij op.

Ja.

Dus je wilt het.

Giave, 25 april 1945

Sommigen arriveerden te voet, velen aan boord van open vrachtwagens waarvan niemand begreep waar die ineens vandaan kwamen. Triomfkreten, amechtige claxons, drommen mensen in de straten.

Een paar mannen onder commando van Vladimir begaven zich, gevolgd door een sleep kinderen, naar de school met de dichtgemetselde ramen, op de begane grond was het donker en stil, net zoals op de eerste verdieping waar het hoofdkwartier van de Zwarthemden was geweest.

Een kerel met een volle baard die om de haverklap moest hoesten, inspecteerde alle lokalen die uitkwamen op de gangen en stelde vast dat er geen enkel gevaar meer was, geen mannen, die al bij het aanbrenken van de dag waren gevluht, noch andere redenen tot bezorgdheid. Daarom vuurde hij een mitrailleursalvo af op het plafond en brulde: Stelletje klootzakken, het is afgelopen. De anderen barstten in lachen uit, ook de jongens, en renden toen vlug naar beneden. Een van hen bleef staan om van boven aan de trap naar beneden te plassen. Terwijl hij plaste, vloekte hij en begon steeds hoger te mikken. Toen hij klaar was, stopte hij hem in zijn broek en riep een van de jongens die gestopt waren om naar het schouwspel te kijken bij zich. Het waren er vier of vijf.

Pak vast. Probeer het.

De snotaap was bezweet, zijn gezicht vuurrood.

De partizaan keek hem in zijn ogen. Je lijkt een man.

Ik ben vijftien.

Dus je bent een man. Kom op, pak hem vast.

Het joch gluurde naar zijn gezicht. Boven zijn baard had de partizaan een scheve neus. Hij greep het geweer.

Hou hem hier tegenaan. Hij tikte hem op zijn schouder. Mik goed en schiet alles aan diggelen. Schiet op elke lul die je wilt. Vandaag is de oorlog afgelopen.

De jongen keek om zich heen. Waar zal ik op schieten?
Weet ik veel. Schiet op hem. Hij richtte de loop naar de knaap met de kalfskop.

Die zette het op een rennen naar beneden.

Christus. Sta stil, onmiddellijk. De partizaan lachte. Denk je dat ik hem zou toestaan om jou te doden? Hij gebaarde met zijn hand en krulde zijn lip. Kom op, schiet. Schiet op een plee, laat hem exploderen, schreeuw hem toe dat hij een klootzak is. Doe iets. Het is de laatste kans. Daarna... hij kneep hem in zijn wang, is de oorlog afgelopen en kun je niets meer doen.

De jongen probeerde aan alle kanten een doelwit te zoeken maar vond niets interessants.

Laat maar zitten. De partizaan rukte het wapen uit zijn handen en ging de trap af. Ik groet jullie en... ik hoop dat jullie een prachtige toekomst hebben.

Hij had Franco die zich verborgen had aan het begin van de gang niet opgemerkt in het donker.

Stuk!

Wie daar?

Ik heb je zien pissen vanaf daarboven. Je bent weer eens de gebruikelijke smeerlap.

En die verdomde snotapen? Ik wilde ze vermaken. Ze laten schieten. Ze konden helemaal losgaan gaan, vandaag. Maar ze hebben geen ballen.

En jij?

O Jezus, zei het Stuk met zachte stem, terwijl hij Franco in totale aanbidding bekeek en bij zichzelf zei dat deze man zo mooi was als een aquariumvis, de zachte lippen, geopend en bedroefd.

Ze glipten langs een afgebrokkelde muur een kamer in waarvan de ramen waren dichtgemaakt met bakstenen. Het kon een plaats zijn voor munitie of iets dergelijks. Er hing een mengeling van geuren, de doordringende stank van muurkasten, van zaagsel en van nog iets op de grond en in de luchtlag ter hoogte van het gezicht, de abrikozengeur van oude geopende hutkoffers. Het zwart werd doorkliefd door de vlam van Franco. Hij nam twee trekjes en gaf hem aan het Stuk die een lange haal nam en toen zijn neus in de rookfiguren stak.